XIX Mscr. 85

DISSERTATIO JURIDICA INAUGURALIS,

DE

LEGULEJISMO,

QVAM

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,

REVERENDISSIMO ET ILLUSTRISSIMO DOMINO,

DOMINO

PHILIPPO WILHELMO,

S. R. I. COMITE DE BOINEBURG,

SACRÆ CÆSAREÆ ATQVE REGIÆ CATHOLICÆ MAJESTATIS CONSILIARIO INTIMO ET CAMERARIO, NEC NON METROPOLITANARUM ECCLESIARUM MOGUNTINÆ ET TREVIRENSIS CANONICO CAPITULARI SENIORE, ET RESPECTIVE SUPREMO CHORI-EPISCOPO; EMINENTISSIMI PRINCIPIS ELECTORIS MOGUNTINI CONSILIARIO INTIMO, AC CIVITATIS TERRITORIIQVE ERFURTENSIS PRO-PRINCIPE;

ILLUSTRIS JCTORUM ORDINIS CONSENSU

IN PERANTIQVA ELECTORALI ERFURTENSI UNIVERSITATE,

PRO LICENTIA

SUMMOS IN UTROQVE JURE HONORES ET PRIVILEGIA DOCTORALIA

RITE CAPESSENDI,

AD DIEM XXI. JUN. M DCC XIV. HORIS LOCOQVE CONSUETIS

PRIORI VICE

PUBLICÆ DISQVISITIONI SUBJICIT

CHRISTIANUS Schön.

ERFORDIÆ, TYPIS JOH. HENRICI GROSCHII, ACAD. TYPOGR.

Digitized by Google

Digitized by Google

PROOEMIUM.

MIſeram eſſe conditionem Jurisprudentiæ noſtræ, cordati rerum æſtimatores ſæpe hactenus annotarunt. Uti verò multa ſunt mala, quæ nobiliſſimam hanc diſciplinam graviter affligunt: ita duo præ cæteris eminent vitia, Jurisprudentiæ nimium quantum infeſta, *Legulejismus* ſcilicet ac *Rabulismus*. Frequentia ſunt inter literatos legulejorum & rabularum nomina, nec ſegnius illa retorqueri quàm inferri ſolent: verùm res ipſa ejusque indoles non usque adeò liquida aut ejus explicatio ubivis obvia & ſtatim expedita videtur. Quod Rabulismum, malitioſum legum poſitivarum abuſum, attinet, Beatus ZIEGLERUS nomen illud prolixa Diſſer-

tatione graviter eleganterque expoſuit: Sed Legulejos & Legulejismum in ſcena ſpectare nondum licuit, ego ſanè a quo peculiari opera id argumentum fuerit expenſum, hactenus vidi neminem. Hinc laborem non penitus inutilem fore exiſtimavi, ſi de LEGULEJIS & LEGULEJISMO aliqua diſſererem. Eo autem ordine decurret univerſa tractatio, ut *Capite I. de Legulejismo in genere; Capite II. de Legulejismo in Jurisprudentia privata; Cap. III. de Legulejismo in Jurisprudentia publica; Cap. IV. de Legulejismo Theologico; Cap. V. de Incommodis, Cauſis, & Remediis hujus morbi; Cap. VI. de Comparatione ejus cum Rabulismo, Grammaticismo legali & Arte formularia* agam. Prolixius eſt hoc argumentum, quàm ut brevi Diſſertatione exhauriri queat; hinc impræſentiarum *Caput Generale* tantum, reliqua verò impoſterum ſuo loco & tempore expediam. Glaciem fregit in hoc negotio B. TITIUS, qui quidem in ſuis paſſim ſcriptis Legulejorum ineptias benè obſervavit, juſtè perſtrinxit, ſolidè refellit. Speciatim quoque ad rem præſentem facit eruditiſſima ejus oratio, qua libertatem juri-

juridicam delineavit atque circa finem de ſervitute illi oppoſita, Legulejismo ſcilicet aliqua ſubjunxit. Mentionem ibidem fecit ſcriptoris cujusdam Anonymi, qui *Medicinam Rabuliſmi & Legulejismi* ediderit; uti verò illud alexipharmacum nunquam vidi: ita propria meditatione fretus, ut ejus videndi copia mihi fieret, nunquam fui ſollicitus, maximè cùm à prudentiſſimo TITIO addita ſit epicriſis, in illo ſcripto vel genuinam morbi explicationem vel juſta remedia fruſtra quæſitum iri. At non ſemel me uſum eſſe Titii placitis, qualiscunque hæc exercitatio non diſſimulat. Nam præſtantiſſimus ille JurisprudentiæHeros, quid præſtiterit in emendanda ſua diſciplina, pro me loquetur fama ac veritas. Ego ſanè felicem prædico diem, qui ſcholas illuſtris Titii mihi aperuit, quibus Pedantismum, Jurisprudentiæ nomine ſæpiſſimè tegi ſolitum, penitius cognoſcere licuit. Atque ut inde revertar, quò me paululum abduxerat debita erga Fautorem ac Præceptorem poſt fata devenerandum pietas, non diffiteor præſentis thematis rationem ita eſſe comparatam, ut

Digitized by Google

ſuſceptum negotium exiguæ meæ vires forte non ſuſtineant. Interim, uti rogandus eſt benevolus Lector, nolit exactum hic requirere laborem, ſiquidem, ob temporis in quas præter opinionem incidi anguſtias, extemporalia hæc ferè ſunt & feſtinatæ meditationes: ita, quod ſemel placuerat argumentum, deſerere nolui, ſed illud, ſi non quantum ſatis eſt ad plenam eruditamque tractationem, quantum tamen oſtendendo conatui ſufficit, ex parte impræſentiarum expoſui.

CAPUT I.
DE LEGULEJISMO IN GENERE.

I.

SIc igitur quæ ſit decantati illius LEGULEJISMI natura atque indoles, paucis evolvere tentabimus. Nomen illud a *LEGULEJO*, Legulejum a *Lege* ortum eſſe, dubium non meretur. Et Leguleji quidem vox ſatis latina eſt, ipſi quoque Ciceroni uſitata *L. 1. de orator. c. 55.* Sed Legulejiſmi vocabulum natales non adeo ingenuos habere, jura tamen civitatis Romanæ facile conſequi poſſe videtur, quemadmodum etiam receptum idem ac notum eſt. Certe Leguleji nomen, originario ſenſu acceptum, notat hominem, qui

Digitized by Google

qui legum ſtudia ſectatur & cauſas agit, imo Cicero in *l. c.* Legulejum vocat *cautum & acutum actionum præconem:* Hinc olim ad honorem relata eſſe videtur iſta nuncupatio, nec ignotum eſt, quod antiqui interpretes, a legum cognitione, *Legiſtæ*, a canonum peritia *Canoniſtæ* dici voluerint, v. DIFFERENT. JUR. CIVIL. & CANONIC. ad Schilt. I. J. C. *theſ. 1. p. 618. 620.* LANCELL. *de Compar. Jur. utr.* ſicut hodieque ſpecialium objectorum notitia Civiliſtarum, Criminaliſtarum, Feudiſtarum, Publiciſtarum, ſimiliumque nomina produxit.

II.

Interim Legulejorum titulus, utut in naturali & honorifica ſua ſignificatione ſpectatus laudem aliquem indicet, ad infimum tamen ſcientiæ legalis gradum pertinuiſſe videtur. Nam Romanorum ille Politicus & Orator, in loco antea memorato, per cauti & acuti actionum præconis notam, Legulejum a JCto diſcernit, ut adeo Legulejorum artes in confinio lucis & noctis h. e. uſus & abuſus conſtitiſſe, ex eo ſatis appareat. Quæ quidem ſententia ſtare poterit, ſive per actionem, cujus præco fuit Legulejus, ipſam juris allegationem in foro factam, ſive ſolennem Romanorum agendi formulam intelligas, nam a peritia formularum Legulejus etiam formularius, & ab eodem Cicerone l. c. formularum cantor feſtive vocatus eſt. *j. l. 2. §. 7. de O. J. l. 1. C. de Formul. & impetrat. action. ſublat.*

III.

Sed ad rem ipſam accedendum eſt. Et quemadmodum non raro fieri ſolet, ut aliarum rerum, bonitate ſua deciſcentium, nomina degenerent: ita Legulejorum titulo, abuſui jam confini, idem facile accidere potuit. Nimirum Leguleji nomen abuſu magis magisque invaleſcente ad vitii ſignificatum deinde reflexum eſt, adeo ut non temere quis honorem ſibi haberi exiſtimet, ſi Legiſta ſalutetur aut Legulejus. Et ita eſt: Leguleji & Legulejiſmi nomina, morbum ſive pravum Jurisprudentiæ ſtatum notant. v. B. TITII *Orat. de libert. Jurid. p. 30.*

IV.

Digitized by Google

IV.

Etenim, ut Jurisprudentia ſana & vera genuinam legum cognitionem denotat, aut habitus eſt, leges resque iis connexas recte intelligendi, eo fine acquiſitus, ut eo deinceps uti, atque hac ratione virtutis ſtudium & felicitatem civilem promovere queamus: ita Legulejiſmus, ſpuria illa Jurisprudentia, eſt habitus, leges non recte, ſed abſurde & corrupte intelligendi, ſi non eo fine, eo tamen effectu acquiſitus, ut quis ea facultate uti quidem, ſed neque virtutis ſtudium, neque felicitatem civilem, bene tamen artem rabulariam aliaque incommoda promovere queat. Porro, uti Jurisprudentia ſcripto comprehenſa complexus legum rerumque connexarum eſt, aut doctrinæ inde compoſitæ, eo fine concinnatus, ut cognitionem neceſſariam inde hauriant alii, atque ita reliqui fines antea indicati ſequantur: Ita Jurisprudentia Legiſtica, ſyſtematice accepta, eſt doctrina legum rerumque connexarum, bona ſæpe fide, ſed malo ac infelici effectu concinnata, ut cognitionem confuſam aut ſuperficiariam inde hauriant alii ac proinde Rabuliſmus aliaque incommoda ſequantur.

V.

Atque ut veram hujus rei naturam contueri liceat aliquanto propius, breviter ita habendum: *LEGULEJISMUS eſt nimia, ac ultra rectam rationem procurrens legum poſitivarum æſtimatio. vid.* TITII *Orat. de lib. jurid. p. 30.* Qua quidem definitione nativam Legulejæ ſuperſtitionis indolem ſatis exprimi poſſe putamus. Dicitur *æſtimatio*, quo nomine adeo *vera vel falſa cognitio, apta vel inepta perſuaſio* ſimul comprehenditur; Nunquam enim de pretio alicujus rei ſtatuimus, nec eam parvi aut magni pendimus, niſi judicium affectumque æſtimandi ſua præcedat & comitetur cognitio, aut minimum præconcepta quædam opinio.

VI.

Infecit illa, quam hic ſupponimus, æſtimatio *Legum Cultores*, forte etiam certo reſpectu *Theologos*, neque Viri, aliàs eruditiſſimi, ab illa ſibi ſemper ſatis cavent. An plures ſint

Digitized by Google

ſint Leguleji quam JCti, hoc alii expediant. Sicut autem JCti non ſemper ſui ſimiles procreant, ita facili negotio Legulejus Legulejum parit. In cauſas morbi jam inquirere non libet, nam locus proprius hanc operam ſibi reſervat: interim, ut aliàs, ita etiam in nimia legum poſitivarum reverentia dari gradus, eosque ſatis notabiles, ex diverſa dogmatum, quæ circumferri ſolent, ratione, ultrò liquet. Certè ſi fictionum aliarumque tricarum ſpecimina leviter modo examinare ac morbidum hunc legalis doctrinæ ſtatum, cum aliis comparare morbis liceat: Leguleja perſuaſio interdum malè tantùm ſe habet, interdum planè delirat, ſæpius mala febris, aut etiam ecſtaſis juridica illi accidit.

VII.

Objectum Legulejismi ſunt *leges poſitivæ*; hæ autem in genere, *quoad materiam*, ſunt leges jure naturali præcepta ac prohibita confirmantes & permiſſa determinantes; quoad *modum promulgandi*, ſunt decreta imperantis, per ſigna arbitraria, facta ſcilicet, & præcipuè verba declarata. Ab Auctore ſuo leges illæ diſtinguuntur in *divinas*, quæ â DEO in ſacris literis, & *humanas*, quæ ab homine imperante ſignis arbitrariis ſunt promulgatæ. Quo loco notandum, quod per leges *poſitivas ſimpliciter & abſolutè poſitas* plerumque intelligamús *humanas*, cùm hæ *tantùm* poſitivæ eſſe ſoleant, leges autem divinæ generatim ſpectatæ & *naturales & poſitivæ* ſint. Illas DEUS promulgavit per rationem, quæ cognitionem voluntatis divinæ ex natura humana haurit; has ex S. Scriptura repeti, jam indicatum eſt.

IIX.

Non ſolum circa leges poſitivas humanas, ſed etiam poſitivas divinas occurrere conceptus legulejos atque adeo Legulejismum eſſe vel *Theologicum* vel *Juridicum* planè arbitror. Interim uti leges poſitivæ humanæ proprium abſurdæ æſtimationis objectum conſtituere videntur, teſtante hoc experientia & ſuadente rei indole: ita impræſentiarum ad

Google

Legulejiſmum Juridicum reſpicimus, paucis tamen ſuo loco etiam delibaturi Theologicum.

IX.

Quodſi nunc leges humanas in ſenſu latiori, cujuscunque demum ſint originis, rectè ſupponas, tum *publicæ* ſunt, quæ ſtatum Reipublicæ, & *privatæ*, quæ res privatas attinent, utræque etiam a ſpecialibus objectis novas ſortiuntur denominationes, ut *civiles*, *feudales* & *eccleſiaſticæ* audiant. Utrobique deprehendes Legulejiſmum, & licet in Jurisprudentia potiſſimum *privata* ille dominetur, magnas tamen partes etiam habet in Jurisprudentia *publica*, ceu ex ſequenti tractatione amplius conſtabit.

X.

Nihil autem hactenus refert ſive leges illæ ſint *expreſſæ* vel *tacitæ*, *domeſticæ* vel *extraneæ*, quò pertinet *Jus Canonicum*, *Romanum* & *Feudale Longobardicum*, nam ubique ſe jactat pedanteria legiſtica, magis tamen circa Jus Romanum vim ſuam exſerit, hinc nimiam æſtimationem, quæ reſpicit leges domeſticas, dicerem Legulejiſmum *ſimplicem*, quæ leges extraneas, *qualificatum ſeu eminentem*, cujus deinde extantior ſpecies, & velut Legulejiſmus κατ' ἐξοχὴν ille cenſeri debet, cui cum legibus Romanis res eſt.

XI.

Porro ſub legibus poſitivis *jura* & *obligationes*, ac hinc amplius exortas *affectiones morales* contineri facile apparet; non minus autem *perſonas earumque actiones*, ut & *res*, quarum intuitu leges aliquid diſponunt, huc etiam pertinere atque legulejos pati conceptus, deinceps oſtendam: hinc leges & res morales ſunt objectum ineptæ perſuaſionis *formale* ac *proprium*; perſonæ & res *materiale* & *commune*.

XII.

Ita igitur eſt. Legulejiſmus leges poſitivas æſtimat. Sed in eo formalis legulejæ æſtimationis ratio conſiſtit, quod *nimia eſt & ultra rectam rationem procurrit*. Nimium eſt, quod normam ſuam excedit. Hanc in rebus moralibus conſtituit lex, in aliis vera cujusvis objecti indoles. Hinc nimia decreto-

cretorum poſitivorum æſtimatio nec æquitati nec veritati conſentanea eſt. Videamus ſtatim quædam exempla. Juſtinianus docet, ſæpe plus ſperare homines de facultatibus ſuis, quam in iis eſt *§. 3. J. Qui & ex quib. cauſ.* item, expedire reipublicæ ne ſua re quis male utatur. *§. 2. J de his, qui ſui vel alien. jur.* Multi ſunt, qui non audent illa aſſerta proferre ſine allegatione horum titulorum, claro documento, quod nimium quantum æſtiment effata Juſtinianea. Nam primum dicterium ſenſus communis indit etiam hominibus omni eruditione carentibus, ſecundum eſt axioma politicum Germanis citra monitum Juſtiniani ſatis cognitum, ut nihil hic laudatis titulis debeamus.

XIII.

Porrò *l. 1. §. 27. de Vi & Vi arm.* innuit, quod vim vi repellere liceat. In *l. 57. de R. J.* bona fides non patitur, ut idem bis exigatur. In §. 3. *J. de Empt. l. 1. C. de peric. & commod. rei vend.* legimus, poſt perfectam venditionem periculum rei venditæ ad emptorem pertinere; item in *c. 69. de R. J. in 6.* dicitur, quod in malis promiſſis fidem non expediat obſervari. Hæc omnia naturalia ſunt, quæ ex legibus allegatis repetere non opus eſt, & tamen plerique aliter ſentiunt, h. e. legum naturalium indolem legibus poſitivis illa dictamina ſaltem approbantibus tribuunt, quæ quidem nimia eſt juris poſitivi extranei veneratio. Addamus illuſtrationis gratia adhuc alia. Juxta Jus Romanum uſuræ, quæ non ex promiſſione debentur, ſed ob moram vel collatam utilitatem aliàs ſolvendæ ſunt, extincta actione principali, ſeorſim peti nequeunt. *l. 49. §. 1. d. A. E. V. l. 4. C. depoſ. l. 7. de Neg. Geſt. l. 8. de eo quod cert. loc.* v. LAUTERB. *C. J. de uſur. lit. E. aliaque ſyſtem. paſſim.* Quod hodie non admittendum puto, nam Romanorum ſanctiones ex veteri proceſſu formulario oriundas ac ab æquitate abeuntes in Germaniam receptas eſſe probari nequit.

XIV.

Diviſio actionum in directas & utiles revera non eſt diviſio, ſed unius rei ejuſdemque effectus ob indifferentes cir-

Digitized by Google

cumſtantias diverſa denominatio, quæ & Romanis tandem otioſa viſa *l. 47. §. 1. de Neg. Geſt.* hinc illam hodie nullius uſus eſſe planè exiſtimo. De ſententia & lectione *l. 15. §. f. de uſufr.* adhuc diſputatur, admiſſa vero lectione vulgari, proprietarius, ne conſentiente quidem uſufructuario, ſervitutem in fundo fructuario conſtituere poteſt. Rationi repugnat illa ſanctio, cum penes proprietarium & uſufructuarium hujus rei ſit arbitrium, hinc uſum illius rei meritò negamus. v. SCHILT. *ad ff. Exerc. 17. th. 46.* j. GROENEW. *ad d. l. 15. n. 3.* Sed hæc aliaque hujus generis innumera adhuc hodiè ſuum habere uſum ab iis, qui in quovis tricarum Romanarum fimeto margaritas deliteſcere putant, aſſeritur. Quid hoc eſt, niſi nimia legum illarum æſtimatio?

XV.

Sed redeundum nunc eſt in viam. Diximus, quod ultra rectam rationem procurrat leguleja perſuaſio. Jam ſi cogitemus, quid ſit recta ratio, facile etiam conſtabit, quid hoc loco dicatur ultra rectam rationem procurrere. Et poteſt illa varie quidem accipi. Primo per rectam rationem intelligitur ea mentis habilitas, qua facultate ſua rationali homo uti poteſt; deinde eadem ratio eſt ipſe uſus facultatum rationalium in actum deductus, ſeu quando mens naturali ſua vi utitur, nam hæc hominibus eo fine à DEO data eſt, ut per eam varias res cognoſcamus; amplius recta ratio eſt veritas in intellectu, quando mens humana objectis ſe applicat, & ea prout ſunt concipit, ſeu eſt conformitas conceptus cum re concepta; ad huc ratio, quoad leges naturales genuino moralitatis principio, ex quo legum divinarum notitia hauritur, inſtructa, etiam recta dicitur; tandem illa eſt, quæ regulis æquitatis & veræ utilitatis actiones humanas attemperat.

XVI.

Quamobrem ſi quis ipſa mentis habilitate deſtituatur, qualis eſt furioſus & ebrius, is recta ratione prorſus uti non poteſt; ſi quis omnia quæ intellectui objiciuntur admittenda & præclara eſſe putet, is aut ſtuporem oſtendit, aut planè abſur-

Digitized by Google

abſurdus eſt, nam uſum rationis ſponte abjicit & facultate ſua uti non vult; ſi quis ideas ab objecto difformes ſibi formet, is errando ratiocinatur quidem, ſed non recte, & quanquam omnis error cenſura nimis rigida perſtringendus non eſt, cum naturam ingeniumque humanum mutare ac infallibilia efficere non liceat: errores tamen crasſiores & voluntarii excuſationem non merentur; porro ſi quis in doctrina morali ad rectam rationem provocet, neque tamen genuinum ejus fundamentum oſtendat, is rectam rationem ſe habere dicit quidem, ſed non probat; denique, ſi quis vel juxta æquitatis dictamen, quo ratio imbuta eſſe debet, non vivat, vel in examinandis ſanctionibus poſitivis ad illud non reſpiciat, in cæteris autem pro ſtatus diverſitate utilitatem negligat, is debita ratione actiones ſuas non ordinat, & quaſi ſine regula lineas obliquas facit h. e. a recta ratione velut a norma aberrat.

XVII.

Fiat nunc applicatio ad legum poſitivarum æſtimationem, quantum ea rectæ rationis ductum obſervare vel a juſto tramite aberrare ſoleat. Et prima quidem conſideratio huc non pertinet, licet enim Legulejorum quidam nativa mentis bonitate careant, ſana tamen ratione non penitus deſtituuntur; Imo legicrepæ alias intellectu ſatis acuto poſſunt eſſe præditi, eo ſaltem laborantes vitio, quod ingenii capacitas illis non ſaltem nihil prodeſt, ſed ob abuſum etiam noxia eſt. Neque ille rationis rectæ ſignificatus, qui moralitatis principium reſpicit ad ſcopum præſentem facit, nam de hoc impræſentiarum non quæritur. Cætera vero locum hic inveniunt. Nam Leguleji in æſtimandis legibus poſitivis ratione haud utuntur, falſoſque de illarum præſtantia conceptus ſibi formant, ita quidem, ut furioſis & ebriis ſæpe non ſint diſſimiles, ac præterea æquitatis & prudentiæ dictamina non raro negligant.

XVIII.

Hinc ultra rectam rationem hic procurritur, quando vel ex præjudicio auctoritatis vel ex præcipitantia

Digitized by Google

ſumma ſit æſtimatio, legitimo veritatis examine haud inſtituto, nec uſu rationis in conſilium vocato. Ultra rectam rationem hic procurritur, quando per errorem palpabilem ſit æſtimatio verum objecti pretium excedens. Ultra rectam rationem hic procurritur, quando ſit æſtimatio neglectis æquitatis & prudentiæ regulis.

XIX.

De cætero Legulejiſmus rectisſime habetur pro ſpecie *Pedantiſmi*, nam hic eſt *vana ſcientia aut vana doctrina cum faſtu conjuncta*, v. HUBER. *Orat. de Pedantiſmo.* Sed Leguleji & abſurdo judicio & inepta ſui admiratione abundant. *Superſtitionis* titulus illi etiam bene convenit. Sicut enim in negotio religionis, ex falſo, quem quis de DEO fovet conceptu, falſus & ineptus oritur cultus: ita in diſciplina legum ex falſa de legibus poſitivis perſuaſione inepta oritur illarum veneratio. Imo ſi quis *Idololatriam* vocare eum velit, non erraverit, nam illi minimum, qui ſunt legum Romanarum mancipia, legem divinam naturalem genuinum juſtitiæ civilis fontem deſerentes, ad corruptisſimarum ſæpe ſanctionum lacunas & paludes confugiunt.

XX.

Ferè omiſiſſem *Servitutis* titulum, Legulejiſmo utique tribuendum. Quemadmodum enim *Libertas Juridica* nobilis & egregia res eſt, eoque tendit, ut in legum diſciplina veritatem inquiramus, errores oppoſitos refellamus ac à quovis, ſuadente ratione diſſentiamus, nec non abuſus ſub juſti potiſſimum ſpecie introductos in ſcenam producamus: ita duo illi extrema opponuntur *Licentia* & *Servitus*, quibus ſane malis graviter decumbit veritas Juridica. Nam Licentia, libertati juridicæ oppoſita, eſt, ſi quis ex quadem animi libidine & improbitate omnia vellicat ac errores pernicioſos, ſæpe etiam cum aliorum injuria & opprobio, tuetur; At ſervitus juridica eſt ille ipſe Legulejiſmus, è cujus definitione antea alta & mox amplius declaranda ſervilis conditio ſatis apparebit, v. §. 24. ſeqq.

XXI.

XXI.

Sed fortaſſis diu nimis in generalibus hæreo, in rem præſentem magis eundum, ac per capita potiora ſuperſtitio leguleja ſpecialius declaranda eſt. Quemadmodum enim in omni Jurisprudentia, etiam poſitiva, duo potiſſimum benè ſunt inſtruenda, *doctrina* ſcilicet, & *docendi modus*: ita legum poſitivarum æſtimatio in utrumque caput incidere ac vel rectè vel minus rectè illa ſe habere poteſt. Quod ad *doctrinam* attinet, æſtimandæ ſunt leges poſitivæ, ſed vero pretio, nec plus eis tribuendum, quam ſuo merito illæ ſuſtinent.

XXII.

Hoc eſt, naturalia & poſitiva, domeſtica & extranea rite diſcerni debent. Naturalia fundamenti loco ſunt habenda, ſed in iis non ſubſiſtendum. Poſitiva neceſſariò ſunt ſubjicienda, ſed in iis ad cæcam ſuperſtitionem non prolabendum. Auctoritatem legum poſitivarum extra contradictionem poſitam eſſe, merito credendum, ſed legum illarum æquitatem, prudentiam & applicationem liberæ diſquiſitioni ſubjacere non negandum eſt. Leges extraneæ poſſunt admitti, ſed inſtituto legitimo delectu, & ut ſalva ſit domeſticis prærogativa. Poteſt illis tribui ſuum pretium, ſed non infallibilitas, nec quod particulare eſt, haberi debet pro univerſali. In interpretatione legum rationes ſunt inveſtigandæ, verba non captanda. In applicatione objectum caute obſervandum & diſtinguendum, non quod à ſtatu reipublicæ & genio populi abhorret, pro recepto habendum aut quod ad privatos pertinet, liberis gentibus obtrudendum. Hæc ſecundum objectum formale. Si objectum diſciplinæ materiale ſpectes, cujusvis rei veritas ex propriis principiis repetenda, nec res diverſæ earumque principia permiſcenda, aut cæca mente legum poſitivarum tradita ſtrictè ſequenda.

XXIII.

Ordo denique ſeu modus docendi non ſimpliciter ad codicis cujusdam leges extraneas complectentis ſeriem exigen-

gendus, ſed ex objecto ſuo ille repetendus, ac ſtatui generis humani ſuæque reipublicæ attemperandus eſt. Sic vera ubique & intra rectæ rationis limites conſiſtens legum poſitivarum erit æſtimatio.

XXIV.

Verùm Legulejiſmus tam in *doctrina* quàm *docendi modo* impingit, atque adeo tota ejus conſideratio ad duo illa capita revocari poteſt. Profectò legulejus ejuratô velut rationis uſu, ſuum legum poſitivarum Syſtema *infallibile* credit, ac idolum hoc cœca devotione ſemper adorat v. TITII *Orat. de lib. jur. p. 30. ſeq.* Quicquid ait, quicquid negat, ejus rationes unicè à ſancto ſuo legum poſitivarum oraculo rogat, quicquid ordinat, quicquid confundit, mirabili ſuo ſyſtemati debet, mentis aciem obtundit, auctoritatem veneratur, res diverſas earumque principia permiſcet, imò, ſi ita ferat occaſio, difficilibus tricis ac otioſis legibus totam rempublicam opplet.

XXV.

Inprimis verò circa Jus Juſtinianeum inepta illa ſe prodit æſtimatio. Credite, me vobis folium recitare Sibyllæ, inquit Legulejus, hocque ſtat principio: Quicquid Jus Romanum dicit, verum, juſtum & egregium eſt. Omnis ordo, quo illud decurrit, optimus eſt. Hinc non ſemel iſthoc audivi, Jus Romanum a DEO datum, cœlitus demiſſum eſſe, librum juſtiſſimis atque ſapientiſſimis effatis plenum, opus ſaluti publicæ utiliſſimum, beneficium divino Numini acceptum referendum. Quo etiam, ni fallor, reſpicit judicium Nonneminis de præſtantia operis Juſtinianei in *Tract. de Jure Matrimon.* in hunc modum pronunciantis: Es iſt nechſt GOTTes geoffenbahrten Wort in der Heil. Bibel / kein Buch zu finden / darinn mehr Verſtand und ſubtile / jedoch vernünfftige und dem gemeinen Weſen nützliche Rechts-Schlüſſe anzutreffen / als in den gemeinen Keyſer-Rechten / quo ipſo, quid laudatis legibus tribuendum ſit, Auctor ille non obſcure indicat.

Digitized by Google

XXVI.

Sanè, eſt genus hominum, qui cum Grammaticis legalibus piaculum ſe committere arbitrantur, ſi Romani ab illis memorentur & non ſimul addatur, *cordatiſſimi illi mortalium*, vel quid ſimile. Quaſi verò aliæ gentes in comparatione ad Romanos fungi fuerint & cerebrum in calcaneo geſtaverint; v. DN. THOMAS. *diſſert. de Uſ. pract. doctr. de Imped. Manumiſſ.* §. 2. imò eſt genus hominum, qui auctoritatem S. Scripturæ & Juris Romani pari paſſu ferè ambulare exiſtimant, ac vel in minimis legum illarum deſerere ſententiam religioni ſibi ducunt: hinc illi interpretem, ſi ab aliqua juris celebrati ſententia vel leviter receſſerit in vitio eſſe, ejùs verò tradita ſi refutarit, crimen læſæ Majeſtatis Romanæ, commiſiſſe cenſent. In ſumma, parum abeſt, quin leges quasdam Romanas, convolutis ſchedulis vel membranis inſcriptas, ad inſtar phylacteriorum, quibus utebantur olim ſuperſtitioſi Judæi, capiti alligent & ſiniſtræ, v. GOODWIN. *Moſ. & Aaron. L. 1. c. 10.* §. 20. *ſeqq.* aut planè per Jus Quiritum dæmonia ejicere audeant. Sed hoc forte non facient, reformidaturi Ulpianum, qui *l. 1.* §. *3. de Extraord. cogn.* incantantes & exorcizantes perſtringit eosque impoſtores vocat.

XXVII.

Si dicendum quod res eſt, facilè conceſſerimus, Jus Romanum Jurisprudentiæ cultorum manibus non eſſe excutiendum, utpote quod ſuis non deſtituitur virtutibus. Varia enim in illo rectè & accurate ex æquitatis principiis concluduntur, ac multi caſus in omni civitate quotidie emerſuri, caſus ſcilicet a communi hominum indigentia & malitia proficiſci ſoliti, deciduntur; cujus generis leges Germani rectè deſumpſerunt ex Jure Romano & in Reſpublicas ſuas detulerunt. Præterea per inductionem facile probari poſſe arbitramur, falſum eſſe, ſi quis putet Romanos in ferendis legibus nullam planè adhibuiſſe prudentiam, ineptum verò, ſi recurrat ad aſylum ignorantiæ, videl. *L. Non omnium, 20. de LL.* Interim tale non eſſe

C Jus

Jus Romanum, quale ſibi Leguleji penitus imaginantur, quilibet vanis præjudiciis tantum non obrutus, facile intelligit.

XXVIII.

Nam deciſiones, quæ in Jurisprudentia particulari ex dictaminibus naturalibus dependent, connata principia ſunt, adeoque omnibus etiam gentibus, cognita, ſi vel maxime, neſciretur juridicum illud ſapientiæ Romanæ monumentum Fatemur ergo multa in eo reperiri, quæ ſua ſe commendant præſtantia, negamus autem hæc unice dependere ab unius gentis inſtituto, ut hoc deficiente illa quoque deficiant. Porro, ſi animum advertamus, ad Jus Romanum qua tale, contemnenda non ſunt decreta poſitiva inibi occurrentia, in ſubſidium etiam a Germanis recepta, ſed ea omnia Jurisprudentiam univerſalem omnibus ſuis numeris & partibus perfectam & plane incomparabilem. ut vulgo creditur, nondum efficiunt. At vero multa etiam haut ſunt probanda, quæ in laudato opere deprehenduntur, e. g. vanæ ſubtilitates, aliaque, quibus accedit confuſio, non exigua paſſim obſcuritas, methodus disjuncta & ubique hians, mutila eadem, manca & inſufficiens. Denique ſi uſum & applicationem ſpectes, multa ſane a ſtatu Reip. noſtræ & genio populi aliena ſunt ac principiis Germanorum repugnant.

XXIX.

Quod ſi nunc virtutes & vitia inter ſe conferantur, & bona cum malis, juſta examinentur trutina, quis crediderit? tanta cum devotione Themidem Romanam eſſe adorandam, quanta quidem a plerisque adorari ſolet. De Jure Canonico & Feudali Longobardico, quid cordati rerum æſtimatores ſentiant, itidem oſtenſu non eſſet difficile, ſed brevitatis ſtudio me referam ad *B. ZIEGLER. Diſſert. de Orig. & Increm. Jur. Canon. & TITII Specim. Jur. Eccleſ. l. 1. c. 2.*

XXX

Sed videnda nunc ſunt præjudicia Leguleja aliquanto diſtinctius. Atque ſi juxta hypotheſin antea §. *19. 20. 21. 22.* allatam res expedienda veniat, Legulejiſmus, cujuscunque etiam generis leges poſitivas ſupponamus, in univerſum duplex

plex eſt: *Doctrina* ac *Ordinis*. De *illo* ſummatim ita habendum. Verſatur Legulejiſmus doctrinæ vel circa *Objectum formale* ſive leges, vel *materiale* i. e. res ſtricte dictas, actiones humanas & varii generis veritates. Quod *Objectum formale* attinet, leges poſitivæ vel comparari ad leges naturales, vel conferri inter ſe, vel extra comparationem ſolitarie ſpectari poſſunt. Si *eas cum naturalibus conferas*, facile deprehendes, quod Legulejiſmus 1.) debitam legum ſubordinationem non obſervet, ſed ſumma imis, divina humanis, naturalia poſitivis miſceat. 2.) Inepta legum allegatione delectetur 3.) Ipſum jus naturale infeſtet. 4.) Juriſprudentiam particularem ac in ſpecie Romanam pro univerſali & fundamentali habeat.

XXXI.

Si *Leges poſitivas inter ſe compares*, Legulejiſmus 1.) Legitimum delectum non inſtituit, nec poſitivis juxta eorum prærogativam utitur, ſed leges Romanas itidem primarias & fundamentales eſſe cenſet, cum tamen poſitiva illa uris ſaltem ſubſidiarii rationem habeant. 2.) Hinc jus Romanum in dubio præfert. 3.) In diſſenſu juris extranei & Germanici illud per hoc correctum eſſe dicit. 4.) Leges & inſtituta Germanica ex Romanis aliisque juribus extraneis explicat. 5.) Ex Jure Romano reſtringenda eſſe jura Germanica ſtatuit. 6.) In comparatione ejusdem Juris cum Canonico & Longobardico vel nullam differentiam admittit vel Romano primas defert. 7.) Omnium populorum leges & inſtituta ad illud exigit. 8.) Hinc hoc etiam reſpectu leges inepte allegat.

XXXII.

Quod ſi *ſepoſita comparatione leges poſitivas ſimpliciter intueamur* ac Legulejiſmum circa eas obſervemus, 1.) Vitia legum ille non agnoſcit, ſed corruptiſſima quæque in cenſum legum utilium refert. 2.) Sanctiones recte ſe habentes ſine cauſa nimis extollit. 3.) Nullas antinomias admittit. 4.) Male & ſuperſtitioſe interpretatur. 5.) Male & ſuperſtitioſe applicat. De *Objecto materiali* ſi quæramus, Legu-

Digitized by Google

lejus 1.) quasvis veritates ex anguſtioris ſuæ doctrinæ principiis deducere ſatagit. 2.) Falſa refutare non audet. 3.) Quoties ad quæſtiones ludicras prompte reſpondere poteſt, in ſinu gaudet ac de magna juris ſcientia ſibi animitus gratulatur v.g. Ubi extat *Pater noſter* in inſtitutionibus? *§. 3. J. de Donat.* Ubi corpus Juris in corpore Juris? *L. un. C. de R. U. A.* Ubi deſcribitur ein geduldiger Hahnrey? *l. 29. pr. ad L. Jul. de adult.* verb. *adumbrare patientiam prætextu incredibilitatis.* Quænam lex in toto corpore Juris breviſſima eſt, conſtans tribus ſyllabis? *L. Et loco 2. de Incend.* Ubi JCtus Paulus metrice ſeu verſu loquitur? *L. Cum ſponſus ſponſæ ſervum donaſſet, cumque. 12. de Public. in rem act.*

XXXIII.

Sed quid dicendum de *Ordine & modo docendi?* (1) Methodus leguleja neceſſaria non continet, ſed maximam partem aliena ſectatur: nam philoſophia generalis, quæ paſſim proponitur captui diſciplinæ non eſt attemperata; jus principale in ſcholis negligitur & ſubſidiarium pro fundamento habetur, illud non niſi per ſaturam recenſetur, hoc ubique eminet; obſoleta & inutilia inculcantur, neceſſaria & utilia omittuntur, hinc juſtiſſimæ illæ hominum forenſium querelæ, periiſſe operam ſtudio juris olim datam, periiſſe impenſam in collegia juridica factam, inutilia ſe didiciſſe, utilia ſe ignoraſſe, ipſa demum praxi veram juris cognitionem eſſe comparandam. (2) In ſpecie res naturali ordine non exhibentur: nam omnis ordo ad confuſum legum Romanarum chaos velut damnatus eſt, ut ex harum ſerie, non ex ipſo legum & diſciplinæ objecto illum hauriendum eſſe vulgo exiſtimetur. (3) Idem Legulejiſmus allegationem quoque jurium tædioſam, ineptam & ferè ridiculam introduxit.

XXXIV.

Cæterum hoc in genere etiam ad naturam Legulejiſmi tam ratione doctrinæ, quàm ordinis pertinere videtur, (1) quod bonum eſſe JCtum credat, non eum, qui de caſibus ſecundum leges judicare novit, ſed qui benè leges & caſus obve-

Digitized by Google

obvenientes memoriæ mandare poteſt, unde alio iterum reſpectu otioſa occurrit legum allegatio. (2) Quod ipſi etiam legislationi ſit moleſtus, cùm enim a JCtis emendatio Jurisprudentiæ privata inſtituenda ſit, ut facilius ſequatur publica publicis auſpiciis ſuſcipienda: Legiſtæ vel inſtitutis hactenus uſitatis ſtrictè inhærendum eſſe exiſtimant, vel nova etiam monſtra progenerant; quod ſi verò dormientis rete trahant illi & legislatori plane à conſiliis eſſe jubeantur, ipſam legislationem inquinant, ac nova ſubinde mala novaque damna ferunt.

XXXV.

Hactenus naturam Legulejismi velut in Sciagraphia repræſentavi, deinde non ſaltem per exempla ex Jurisprudentia privata & publica, item ex doctrina Theologica deſumta omnis res declaranda, ſed etiam in ulteriori theſium propoſitarum expoſitione ad magis ſpecialia deſcendendum eſt. Sed cum verſemur adhuc in tractatione præliminari, latiorem diſcuſſionem ad capita ſpecialiora reſervare libet; ne tamen præſens caput planè ſterile videatur, pauca ſaltem exempla delibabimus.

XXXVI.

Quando quæritur, an Princeps teneatur legibus civilibus & eccleſiaſticis? rectè reſpondetur negando, quia legibus ſolutus eſt. Verùm ſi ulteriorem rationem exigas, Legulejus ad ſolam *l. 31 de LL.* provocat. Hinc vide quomodo naturalia & poſitiva confundat, Jus Romanum pro univerſali habeat, & genuinam interpretationem negligat. Vera quidem eſt ſententia legis allegatæ, ſed non poſitiva. Juris naturalis eſt illa propoſitio, *lex 31. d. t.* ſaltem illuſtrat, per ſe non probat. Solida verò ratio in eo vertitur, quod legislator ſeipſum obligare nequeat, nemo enim ſeipſo ſuperior adeoque obligans & obligatus eſſe poteſt. De cætero ad leges humanas non divinas præſentem quæſtionem refeendam eſſe, manifeſtum eſt.

Digitized by Google

XXXVII.

Pactum de non petendo obligationem, alio quam contractu conſenſuali conſtitutam, non tollit, ſed ſummo jure illa obligatio ſubſiſtit: debitor tamen habet exceptionem doli mali vel pacti. Negotium coactum ſummo jure valet. ſed vana, quæ ſubeſt obligatio, eſt inſtar partus paululum ſpirantis momentoque animam exſpirantis, nam excipi poteſt, & reſtitutione vinculum cerebrinum reſcinditur. §. *1. 8. I. de Except.* j. VINN. *in not. l. 19. de Acceptil.* LAUTERB. *Tit. quod met. cauſ. item Tit. de Except.* In proceſſu antiquo hæc uſum habuiſſe ſcio, ſed magnam fori Romani corruptionem fuiſſe non ignoro. v. *l. 18. Commun. divid. l. 8. 9. C. d. Except. l. 10. §. 2. de pignor.* Hodie ſive ipſo jure obligationem ſolutam, ſive eam ſtricto jure fundatam, invalidam fuiſſe dicas, res eodem recidit. Equidem nonnulli hoc diſcrimen ſubeſſe putant, quod actione ipſo jure non competente, actor ſtatim repellatur, eadem vero ſummo jure fundata, lis conteſtanda ac exceptio ſubjicienda ſit. Verum committitur fallacia cauſæ, nam diverſitas illa dependet ab exceptionis evidentia vel obſcuritate, ſi enim exceptio incontinenti probari queat, tum actorem ſtatim repellit, ſi altioris indaginis ſit, tum poſt litis conteſtationem allegari debet. v. *R. I. de Aó. 1654. §. 37. O. P. S. Tit. 11.* §. Was aber §. Es wären.

XXXIIX.

Romanorum de pactis doctrinam involutam, ſubtilem, otioſam & ſæpe iniquam eſſe, nemo cordatiorum forte negabit. An in Germania ſimplicitatem juris naturalis, an verò ſcrupuloſa juris civilis diſcrimina circa contractus ſequamur, quæſtio eſt? Sine hæſitatione cum TITIO *in Obſ. Lauterb. 57. n. 8.* & *Jur. priv. L. 2. c. 5. §. 11. ſeqq.* dicendum puto, *hodiè omnes contractus eſſe conſenſuales, adeoque diverſas pactorum differentias & denominationes ſenſu Juris Romani non amplius occurrere.* Nam conſtans eſt interpretum doctrina, ipſo etiam uſu ſatis probata, ac candore Germanorum omninò digna, *quod pacta nuda, feriò tamen & per-*

fectè

ſectè inita in foris Germaniæ actionem producant. v. CARPZ. *P. 2. c. 29. d. 17. c. 32. d. 10. n. 9.* MEV. *P. 5. Dec. 408.* SCHILT. *ad ff. Exerc. 8.* §. *5.* STRYK. *ad Lauterb. C. 7. de pact. p. 108.* Interim tamen multi quos admiratio juris civilis in transverſum egit, in principiis tam aſſerendis quàm applicandis falluntur; multa verò negotia, bona fide geſta, ſola opinione leguleja irrita fiunt. Nam, ut hîc unicum ſaltem hujus rei adducam exemplum, uſum contractuum innominatorum non pauci ſtrenuè defendunt, ideo, quod (1) nullibi ſint abrogati (2) pacta præparatoria ne quidem hodie ſint obligatoria; talia autem occurrere in conſenſu, qui in contractibus innominatis dationem aut facti præſtationem antecedat ipſis certum videtur. v. LAUTERB. *C. 7. de pact. Lit. E. ALIAQ. SYSTEM. paſſim.*

XXXIX.

Verùm, quod ad primum, fruſtra requiritur abrogatio, quando nunquam facta eſt receptio, nec ob principium Juris Germanici ea fieri potuit. Quod alteram objectionem attinet, primò non concederem, quod pacta præparatoria non ſint obligatoria, nam in iis datur conſenſus verus & ſerius de ineundo pacto principali; Secus eſt, ſi per ea intelligas nudos tractatus, qui ſunt cujusvis ſerii & perfecti conſenſus præparatio, qua partes convenientes mentem declarant, quid de perfecto conſenſu aliquando forte ineundo ſibi videatur; deinde falſum eſt, quod conventio ex qua contractus innominatus exſurgere ſolet, ſit pactum præparatorium, nam hoc à negotio principali ſemper manet diſtinctum, v. gr. pactum de emendo, illa verò juxta æſtimationem naturalem eſt ipſum pactum principale & rei præſtatio ad ejus conſummationem ſpectat, juxta Jus Romanum autem conventio ingreditur negotium principale ſeu contractum innominatum, ac cum rei præſtatione ejus eſſentiam conſtituit.

XL.

In Jure Romano fictionum plena ſunt omnia. Quemadmodum verò ſtultitia Romanorum, aut, ſi mavis, impro-

probitas, qua res planas involvere ac captioſas leges ferre ſoliti ſunt, pro cauſa fictionum agnoſcenda videtur: ita, licet multi interpretes nimio legum Romanorum amore abrepti iis deliramentis valde delectentur, tamen fictionum omnipotentia nihil eſt, ſed merum ens rationis, quo factum infectum, & infectum factum fieri nequit; quis enim crederet nudam fictionem, deficiente alia cauſa, juribus & obligationibus excitandis ſufficere? Sanè omnis effectus qui ei otioſè & ineptè tribuitur, in legibus ferendis ex voluntate & poteſtate imperantis dependet, in rebus autem moralibus, explicandis jura & obligationes vel ex conſenſu tacito deſcendunt, vel lege poſitiva aut naturali ſine prævio conſenſu ob aliud factum conſtituuntur, ut fictionum ineptiis facilè carere queamus. Sic in traditione brevis & longæ manus, verum effectus realis fundamentum non eſt fictio, ſed legislatoris voluntas. Deſperata eſt philoſophia in §. 5. *J. de oblig. quæ quaſ. ex contr.* nam *hæres legatorum nomine non propriè ex contractu obligatus intelligitur, & tamen, quia ex maleficio non eſt obligatus, quaſi ex contractu* i. e. (juxta vulgarem Romanorum & Interpretum ſententiam) *ficto conſenſu debere intelligitur.* Neſciunt illi genuinam obligationis cauſam, hinc ad fictionem recurrunt. Sed agnitio ultimæ voluntatis, qua hæres obligatur ad legata & fideicommiſſa præſtanda, eſt verum negotium conſenſuale, quod ex voluntate legantis & acceptatione tam legatarii, quàm hæredis apparet. Negotorium geſtio pro quaſi-contractu habetur, & conſenſus itidem fingitur, ſed geſtor ex ſuo facto obligatur, dominus vero ex accepta utilitate, hanc enim niſi rependeret, alterum læderet, quod jus naturæ prohibet, & ſic in cæteris. Hinc illa doctrina non ſaltem inutilis, ſed & pernicioſa eſt, nam nebulas menti offundit, ſolidamque adeo cognitionem impedit.

XLI.

Quod afflicto non ſit addenda afflictio probatur per cap. *Ex parte 5. X. de Cleric. ægrot.* Quod virginitas non poſſit reſtitui per *L. 1. pr. C. de rapt. virg.* Item, quod is qui

vult

Digitized by Google

vult finem credatur etiam velle media ex *L. 2 de juriſd.* Quod impoſſibilium nulla ſit obligatio ex *L. 185. de R. J.* Quod errore veritas non amittatur ex *L. 6. ad Munic.* deducitur. Sic enim quasvis veritates propriis jam principiis ſuffultas ex legibus poſitivis, Pontificiis, Romanis aliisque repetit Legulejus, quaſi vero illa omnia neſciremus, ſi Romani nos eadem non docuiſſent. Facile tolerari poſſet iſta legum allegatio, ſi illuſtrationis ergo fieret, ſed cum multi interpretes ejusmodi dictamina velut leges cardinales commendent atque excerpant, nec veritatem aliquam Logicam, Ethicam, Phyſicam aut communi experientia jam probatam admittant, niſi probatio legalis addita fuerit, facile apparet non aliam hic ſubeſſe perſuaſionem quam Legulejam.

XLII.

Secundum Ordinat. Matrim. Saxon Tit. von Ehe-Gelöbnißen §. Würden/ in liberos, invitis Parentibus matrimonium ineuntes, pœna ſtatuta eſt, ac in ſpecie pro ratione circumſtantiarum parentes exhæredare poſſunt liberos vel in ſolidum vel pro dimidia parte legitimæ; quodſi vero ſine cauſa diſſentiant parentes ac a Magiſtratu ſponſalia permittantur, an tunc exhæredatio aliqua obtineat, quæritur? Nonnulli hoc affirmant, vid. CARPZ. *J. E. l. 2. d. 54.* quemadmodum etiam poſt Carpzovii tempora a collegio non incelebri ita pronunciatum eſſe memini; Negat idem SCHILT. *in Exerc. ff. Tit. de Sponſal.* §. 22. Cujus ſententiæ merito adſtipulamur, cur enim dictæ Ordinat. verba captare, nec æquitatis rationem admittere velimus? nam quis ſibi perſuadere poterit juſtam & injuſtam diſſenſus cauſam eodem effectu a legislatore eſſe donatam, cum nec verba nec ratio legis duram hanc interpretationem exigant. Aliquando caſus ſpeciales v. g. ſi Dominus territorialis in bellum eat, aut inſtitutis comitiis provincialibus civitas deputatos ſuos ableget, precibus publicis includuntur, quæ clauſulæ, ceſſante caſu, ipſo velut jure ceſſare debent, ut non opus ſit ſpeciale expectare mandatum, licet praxis aliam legis interpretationem obſerva-

re ac precibus DEO fundendis ludere ſoleat. Legulejiſmi exemplis hæc annumeranda eſſe, non ambigo.

XLIII.

Miſſis nunciis,quæ ad doctrinam Legulejiſmi ſpectant, modum docendi paucis etiam ex Inſtitutionum compilatione illuſtrabimus, nam confuſum Pandectarum chaos cenſuram rigidiorem meretur. In parte inſtitutionum præliminari Tribonianus omiſit actiones humanas, merito ſub initium ſtatim explicandas, cum illæ in omnes juris articulos deinceps influant, neque de actionum moralitate recte judicari queat, niſi earum indoles jam fuerit cognita. De natura interpretationis & applicationis ne verbulum quidem dicitur,& tamen in tractatione principali deinde,velut in actu exercito, illis mediis utendum eſt. In parte principali multa ætate Triboniani jam obſoleta v.g.Tutela legitima jure veteri uſitata,Succeſſiones ſublatæ, aliaque adducuntur, cum vel ſola illa nominatio ex legibus tractatus elementaris reprehendi debeat. E contrario ea, quæ v.g. de Sponſalibus, de Juribus conjugum, de jurisdictione, de natura dominii, poſſeſſionis, aliisque rebus ſcitu neceſſaria ſunt, in Inſtitutionibus fruſtra quæſieris, quemadmodum etiam doctrina proceſſus nimis jejunè proponitur, dum nil niſi fragmenta quædam refert egregius ille compilator ſine judicio & arte.

XLIV.

Inſtitutiones in Libr. 2. demum & 3. Jura & Obligationes exponunt, cum autem de illis per univerſam jurisprudentiam in actu exercito agatur, hinc rationis eſt, ut ſtatim poſt tractatum legum ſignatè rerum moralium indoles explicetur, quæ ut multa alia non ſatis intellexit Tribonianus. *L. 2. Tit. 8. §.* oſtenditur, circa facultatem alienandi reſtrictiones legales occurrere in marito & pupillo, deinde quædam dicuntur, de creditore pignus alienante. Sed totus ille titulus fugitivus eſt & oſtendendæ ſaltem compilatorum imperitiæ inſertus, nam præcedens titulus agit de donationibus, & ſubſequens de acquiſitione jurium per

alios,

Digitized by Google

alios, hinc ea, quæ in *dict. tit. 5.* de Marito afferuntur, poſt Titulum de Nuptiis exponi debent, quæ de rebus pupillaribus traduntur, ad materiam Tutelæ pertinent, quæ de alienatione pignoris ſubjiciuntur, cum materia pignoris ſunt conjungenda.

XLV.

Doctrina ultimarum voluntatum ita eſt inſtruenda, ut præcedat ſucceſſio ab inteſtato & ſequatur teſtamentaria, nam illa eſt antiquior & hanc quodammodo reſtringit; in explicandis vero teſtamentis primò abſolvendus eſt modus teſtandi ordinarius, antequam prolabatur methodus ad exceptionem i. e. modum extraordinarium ſeu privilegiatum; præterea omnes ultimæ voluntatis ſpecies legatis præmittere decet, cum hæc etiam codicillis relinqui queant: Verùm Tribonianus confuſiſſimè omnia propoſuit, ut vix mica judicii in tota illa tractatione appareat. Hæc igitur aliaque ordinis vitia in Jure Juſtinianeo occurrentia ſerio laudare & magni æſtimare manifeſtum Legulejismi ſpecimen eſt. Non me latet, quod magni Nominis JCti aliter longè de præſtantia methodi Tribonianeæ judicent, ſed veritatem hoc non mutat, quin inde etiam agnoſci poteſt, quanta præconceptarum opinionum ſit vis ac pertinacia. Plura vel doctrinæ vel ordinis exempla addere non libet, nam ex ungue etiam pedanticus ille leo, vel, ſi mavis, ex cantu aut plumis avis leguleja cognoſcitur.

XLVI.

Emblemata quæ hactenus recenſui ad Jurisprudentiam privatam ſpectant. Non minus Legulejorum ineptiæ in Jurisprudentia Publica etiam deprehenduntur. Sic Requiſita Imperatoris Germanici ex *L. 7. C de Municip.* probantur, h. e. fallacia cauſæ committitur, dum theſi, alias veræ, otioſa additur probatio. Adducuntur etiam leges privatæ ad Statuum matrimonia & contractus pertinentes: Verum hoc reſpectu Imperantes ad jus privatum pertinent, quamvis ob præſuppoſitam imperandi conditionem, ne quidem in Jurisprudentia

privata, leges humanæ iis applicari regulariter queant. Deinde inſulſa eſt doctrina, quæ Imperatoris jurisdictionem circa feuda imperii ſeſe exſerentem ex *I. F. 18.* repetit, nam quod Proceres jurisdictionem judicii aulici agnoſcunt, hoc vel ad leges Germanorum fundamentales vel ſecretiores ſtatuum rationes referri debet. Quinta vero Legulejiſmi eſſentia ac interior captionum Romanarum medulla eſt, quando admiratores Juris extranei docent, Romana actionum inſtituendarum nomina in judiciis Germanicis eſſe neceſſaria. Nam ſicut obſoletum illud jus rabularium neque in cauſis privatorum eſt receptum: Ita multo minus in judiciis ſtatuum imperii uſum habere poteſt, cum perinde ſit, quomodo appelles actionem, modo factum in libello bene recenſueris ac petitum inde congrue formaveris.

XLVII.

Denique ipſis etiam legibus fundamentalibus abutitur Legulejiſmus. Nonnulli enim Juris territorialis independentiam deſtructuri, contendunt, ſtatus imperii eſſe veros ſubditos, eamque ſententiam firmiſſima ratione *a formulis legum publicarum imperioſis* deſumta probari poſſe cenſent. *v. ITTER. de Feud. Imper. cap. 19.* §. *9 ſeqq.* Sed illi argumento nihil roboris ineſſe, certum eſt, cum enim leges imperioſe loquentes juxta conditionem ſtatuum imperii explicari debeant, ideo ſub ſchematibus illis Monarchicis arctiorem nexum non latere facile patet. Propoſitum capitis præliminaris non patitur, ut pluribus vel ſpeciebus vel exemplis hoc Legulejiſmi genus declaremus, hinc ad illud vel digitum intendiſſe mihi jam ſufficiet.

XLVIII.

Progredimur nunc ad Legulejiſmum, quem dixi Theologicum. Primo autem dubitari poteſt, an detur Legulejiſmus in Theologia? cum nimia & ultra rectam rationem procurrens æſtimatio heic improbetur, leges autem a DEO in S. Scriptura promulgatæ nunquam ſatis æſtimari queant. Sed reſponderem, nobis hic ſufficere, ſi fateamur adeſſe ſaltem aliquam Legulejiſmi affinitatem & ſimilitudinem, quando

do verba S Scripturæ æque ac verba aliarum legum poſitivarum nimis captantur, citra legislatoris voluntatem abſurde extenduntur, ac inepte allegantur. Imo nil obſtat, quo minus etiam in ſenſu proprio nimiam ac ultra rectam rationem procurrentem æſtimationem circa leges revelatas ſtatuamus, licet omnes ſpecies æſtimationis antea expoſitæ huc non redeant. Sicut enim intentio legislatoris etiam in æſtimatione legum revelatarum normam conſtituit, & recta ratio heic eſt, quæ ſua facultate recte utitur aut cognitione divinæ voluntatis recte imbuta eſt: Ita quicquid intentionem ſupremi legislatoris excedit, nimium eſt, quicquid autem in æſtimanda lege revelata legitimis interpretandi mediis non utitur, atque adeo citra voluntatem Imperantis verba captat, id ultra rectam rationem procurrens legum poſitivarum revelatarum æſtimatio non immerito dicitur.

XLIX.

Quid multis? *Legulejiſmus Theologicus ſuperſtitionis illius, quam S. litera & earum interpretes impugnant, ſpecies eſt.* Quemadmodum enim hæc in genere eſt falſus de DEO conceptus atque ineptus deinde cultus, ex prava ratiocinatione vel traditione originem ducens: ita eadem in ſpecie circa leges revelatas occurrit, atque cum noſtra Legulejiſmi definitione hactenus conſpirat. Cæterum ſi aliam definitionem illi, quam §. 5. dedimus, ad latus velut ponere, ac Legulejiſmum definire velis, *quod ſit ineptus legum poſitivarum abuſus*, uti Rabuliſmus malitioſus earum abuſus eſt, tum non penitus repugnabo. Sic enim definitio, quæ intuitu legum revelatarum duriuſcula videbatur, ſub mitiori aut generaliori hoc conceptu, magis forte placebit, modò memineris poſteriorem deſcriptionem priori non repugnare, ſed illius velut ſummum genus eſſe, ab eaque ſpecialius explicari, nam ſi quæras in quo conſiſtat ille abuſus, ſi Legulejiſmi titulo inſigniri debeat? tum ſine dubio reſpondendum erit, ad nimiam & abſurdam legum æſtimationem ubique eſſe reſpiciendum.

L.

Deinde ſi quæſiveris, quæ ſint hujus Legulejismi exempla? multa paſſim proſtant, ſed in hac præparatione paucis erimus contenti, præcipuè cùm in futura tractatione opus fuerit, hanc etiam æſtimationem in diverſas diſtinguere ſpecies. Interim exemplum Legulejismi Theologici eſt, quando nonnulli leges matrimoniales *Levit. XIIX.* gradus conſanguinitatis & affinitatis prohibitos determinantes, ita explicant, ut perſonas ibi nominatim expreſſas ſolùm attendant, in reliquis autem diſpenſationi locum eſſe putent. Quis enim bonis rationibus demonſtrare poterit, DEUM ad perſonas nominatas tantum, non ipſam prohibitionis rationem aliàs ſæpe inculcatam h. e. ductum ſanguinis reſpexiſſe?

LI.

Aliud hujus Legulejismi exemplum eſt, quando textus *Matth. XIX. 5.* **Was GOTT zuſammen gefüget hat/ das ſoll der Menſch nicht ſcheiden/** ad ſponſalia applicant, nam quod verba illa perfectum matrimonium, non pactum de ineundo matrimonio reſpiciant, id ex natura utriusque negotii, contextu hujus dicti, aliisque S. Scripturæ locis facilè cognoſci poteſt. Inſigne vero Legulejismi Theologici ſpecimen occurrit circa textus *Matth. XIIX. 17. 2. Theſſal. III. 14. Matth. VII. 6. 2. Job. verſ. 10. Rom. XVI. 17. Gal. I. 8. Tit. III. 10. 1. Cor. V. 4. ſeqq.* Nam Theologorum non pauci ex iis locis violentam excommunicationem, indoli religionis, Majeſtati divinæ, allegatis Scripturæ dictis, ac hodierno eccleſiæ ſtatui penitus repugnantem, deducere ſatagunt. Qua de re hactenus in utramque partem ſæpe diſputatum, ac in ſpecie a TITIO *in ſpecim. Jur. Eccleſ. L. 3. c. 6. Jur. priv. L. 9. c. 16.* nec non *in ulteriori laudati Juris Eccleſiaſtici Declaratione* plenius dictum eſt.

LII.

Sed hanc diſquiſitionem aliquis forte ideo reprehenderit, quod in Diſſertatione Juridica non tractanda ſint Theologica? Et negari quidem non poteſt, frequentiſſimam

hic

hic eſſe confuſionem, cum ſæpe theologica & juridica ſine delectu permiſceantur, & qui v. g. ſanctiones humanas circa externum euchariſtiæ uſum varia ordinantes, explicant, ad ſpecialiſſimas quæſtiones Theologicas, ad inſtitutionem, materiam, & uſum S. Cœnæ attinentes, delabantur. Aſt ſi dogmata communia non ſatis certa videantur, & ea tamen tractationi juridicæ ſint præjudicialia, cujus generis ſunt exempla præcedentia, tum eorum explicationem merito ſibi Juriſprudentia etiam aſſerit.

LIII.

Cæterum ex hactenus dictis etiam colligi poterit, Legulejiſmum *non pertinere ad leges naturales*, nam ille decreta naturalia vel penitus contemnit, vel tanti, quanti eadem ſunt, non æſtimat; deinde ſicut perſuaſio de univerſalitate Juris cujusdam poſitivi falſa eſt, & ultra rectam rationem procurit, ita univerſalitas Juris naturalis vera eſt & cum recta ratione convenit; præterea cum legum naturalium & cognitio & interpretatio pura ratiocinatione, qua ſcil. mens humana veritatem & præcepta legis naturalis ex diligenti naturæ humanæ contemplatione eruit, abſolvatur, legis autem poſitivæ ratiocinationem in ſignis externis aliisque circumſtantiis occupatam requirant, & magis velut in oculos incurrant: hinc neglectis olim naturalibus, poſitiva præjudicium auctoritatis ineptamque reverentiam facile ſemper admiſerunt.

LIV.

Poteſt quidem legum etiam naturalium aliquis eſſe abuſus. Alii enim in expediendis negotiis civilibus ad poſitiva reſpicere nolunt, ac in ſola Juris naturalis determinatione acquieſcentes rempublicam ſanctionibus arbitrariis planè carere poſſe ſibi perſuadent; alii, ex rerum moralium ignorantia, quamvis actionem indifferentem legi obliganti ſubjiciunt, aut aliàs tricantur, vanasque quæſtiunculas ponunt. Verùm licet non abſurdum foret Legulejiſmum ſignificatu adeò lato & generali accipere, ut *quarumvis legum, naturalium & poſitivarum, ineptum denotet abuſum*: uſu tamen rece-

Digitized by Google

receptum eſt, ut illud Jurisprudentiæ vitium, ſemper de abuſu legum poſitivarum, nunquam verò naturalium intelligatur, maximè cum Legiſtarum & Legiſticæ nomen exauditum fuerit, antequam legum naturalium diſciplina, olim penitus neglecta aut parum exculta, in ſcholas juridicas introduci cœperit.

LV.

Atque hæc ſunt, quæ de natura Legulejismi in genere raptim commentari mihi licuit, ſummas hujus rei lineas ducere, propoſitum fuit, quod fortaſſis etiam tenui. Cùm vero illa omnia, quæ hactenus tradidi, plenius paululum ac magis diſtinctè evolvi mereant: hinc promiſſi memores capita Legulejismi Juridici & Theologici ſpecialiora in ipſo introitu jamjam indicata, ſigillatim perpendemus, nec non ea, quæ, juxta indicium proœmii, de cauſis hujus vitii, incommodis, remediis & comparatione ejus cum Rabulismo, ſimilibusque dicenda ſunt, ſpeciatim exequemur.

Digitized by Google